8(Бел)(075в)
М-642

Я. І. Міронччык

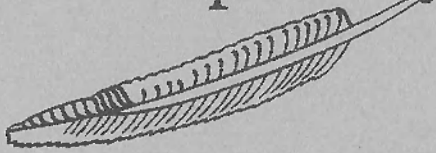

БЕЛАРУСКАЯ ЛІТАРАТУРА

ПЕРШАЙ ПАЛОВЫ XX СТ.

Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь

Установа адукацыі
«Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка»

Я. І. Міронч‌ык

БЕЛАРУСКАЯ ЛІТАРАТУРА ПЕРШАЙ ПАЛОВЫ XX ст.

Вучэбна-метадычны дапаможнік

ААВЛ

Бібліятэка БДПУ імя М Танка

Чк 2071

Мінск 2004

УДК 821.161.3(075.8)
ББК 83.3(4Беи)я73
М641

Друкуецца па рашэнні рэдакцыйна-выдавецкага савета БДПУ
Рэкамендавана секцыяй гуманітарных навук БДПУ
(пратакол № 1 ад 08.01.04)

Рэцэнзэнт І. М. Слесарава, кандыдат педагагічных навук, дацэнт кафедры філасофіі і гуманітарных праблем адукацыі АПА

Міронччык Я. І.
М641 Беларуская літаратура першай паловы XX ст.: Вучэб.-метад. дапам.— Мн.: БДПУ, 2004.— 78 с.
ISBN 985-435-712-0

У дапаможніку разглядаецца гісторыя развіцця беларускай літаратуры пачатку XX ст. Матэрыял ахоплівае суадносныя вучэбныя раздзелы курса беларускай літаратуры за 10—11 класы сярэдняй агульнаадукацыйнай школы і адпавядае патрабаванням праграмы для паступаючых у ВНУ Рэспублікі Беларусь.

Адрасуецца вучням педагагічных класаў, абітурыентам, студэнтам, усім, хто цікавіцца беларускай літаратурай.

УДК 821.161.3(075.8)
ББК 83.3(4Беи)я73

ISBN 985-435-712-0

© Я. І. Міронччык, 2004
© ВВЦ БДПУ, 2004

ПРАДМОВА

Новая беларуская літаратура пачынае адлік з пачатку XIX ст., калі ўжо адбыліся лёсавызначальныя падзеі для большасці народаў Еўропы. Рэвалюцыйна-дэмакратычны рух у Германіі і Францыі істотна паўплываў на далейшае развіццё не толькі заходнееўрапейскіх нацыянальных літаратур, але і рускай, беларускай, украінскай.

У папярэднім дапаможніку «Беларуская літаратура X—XIX стагоддзяў» былі разгледжаны асноўныя напрамкі развіцця шматмоўнай літаратуры Беларусі ў XIX ст., калі культываваліся такія важнейшыя творчыя метады, як сентыменталізм, рамантызм і рэалізм. Дэмакратычныя традыцыі ў беларускай літаратуры, закладзеныя У. Сыракомлем, В. Каратынскім, В. Дуніным-Марцінкевічам, Ф. Багушэвічам, Я. Лучынам і А. Гурыновічам, былі падхоплены ў асяроддзі беларускіх навукоўцаў і студэнтаў Пецярбурга і Вільні ў пачатку XX ст. У адрозненне ад пачынальнікаў, якія не былі аб'яднаны унітарнай нацыянальнай ідэяй, нашаніўцы групавалі вакол сябе аднадумцаў і аднаўлялі агульнабеларускі культурны канон, універсальны для беларусаў розных канфесіянальных арыентацый. Па гэтай прычыне газета «Наша ніва» выходзіла з друку ў дзвюх рэдакцыях — кірылічнай і лацінскай.

Рэвалюцыя 1905—1907 гг. паспрыяла беларускаму адраджэнню: царскі рэжым пайшоў на дэмакратычныя ўступкі і зрабіў паслабленне для беларускага друкаванага слова. Упершыню за апошнія два стагоддзі беларусы атрымалі магчымасць удзельнічаць у дэмакратычным руху краін Усходняй Еўропы. Верш Я. Купалы «А хто там ідзе?» засведчыў імкненне жыхароў нашага краю «людзьмі звацца».

Першай свядомай нацыянальнай арганізацыяй стаў «Кружок Беларускае Народнае Асветы», заснаваны ў Пецярбурзе ў 1902 г. беларускімі студэнтамі, якія дамагаліся права беларускага народа на існаванне. Намаганнямі членаў гэтай арганізацыі была створана Беларуская сацыялістычная грамада (першая беларуская партыя), у склад якой уваходзілі вядомыя пісьменнікі, культурныя і грамадскія дзеячы. Родная мова спрыяла ўкараненню сацыял-дэмакратычных ідэй, вельмі папулярных у той час ва ўсёй Еўропе. У мастацкай палітры майстроў слова дамінаваў рэалістычны вобраз беларускага селяніна, прыніжанага і прыгнечанага, абрабаванага хеўрай хцівых чыноўнікаў. Менавіта ад публіцыстыкі, жывога мастацкага слова залежаў рост нацыянальнай самасвядомасці беларусаў. Прафесар філасофіі У. Конан сцвердзіў думку, што ядром і зыходным імпульсам адраджэння была і ёсць памяць народа і яго духоўнае самавыяўленне ў роднай мове, нацыянальнай гісторыі, этнічных формах культуры, народных сімвалах і святах.

У першым дзесяцігоддзі XX ст. І. Канчэўскі і В. Ластоўскі распрацоўвалі канцэпцыю нацыянальнага стылю ў беларускай літаратуры як універсальную катэгорыю эстэтыкі. І. Канчэўскі ў філасофскім эсэ «Адвечным шляхам» узняў пытанне аб значэнні мастацтва ў жыцці народа. На яго думку, мастацтва — гэта «тварэнне чыстай формы, бесканечнае, невычарпальнае», як сама душа народа. У. Конан сцвярджае: «Тры іпастасі беларускай душы (і кожная з трагічнай падсветкай) — *лірычная, лірыка-драматычная і артыстычная* — раскрыліся адпаведна ў паэзіі Янкі Купалы, Якуба Коласа і Максіма Багдановіча. Але ёсць яшчэ і таемны *драматызм і містычнасць* быцця народа, што вынікаюць з яго гістарычнага наканавання».